

УДК 355.088:27:726.3(477)

ДОЛГАНОВА М.В.

<https://orcid.org/0000-0003-3263-000X>

ЧОБИТ І.Р.

<https://orcid.org/0000-0001-6669-2474>

<https://doi.org/10.33577/2313-5603.38.2022.167-181>

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ КАПЕЛАНІВ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (2014 – 2022 рр).

У статті аналізується розвиток та функціонування капеланства з початком російської агресії у 2014 році в ході Антитерористичної операції Об'єднаних сил (АТО/ООС) та під час повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, яке розпочалось 24 лютого 2022 р. Підкреслено, що саме збройна агресія на Сході України у 2014 році, стала рушійною силою у розвитку військового капеланства. Свою активну діяльність капелани розпочали на волонтерських засадах. Встановлено, що важливим аспектом у розвитку військового капеланства став досвід служіння військових настоятелів у АТО/ООС, що вкотре доводить свою важливість після початку повномасштабної агресії Росії. Визначено, що душпастирська опіка у Збройних Силах (далі – ЗС) України пройшла складний процес становлення, допоки завдяки законодавчому унормуванню капеланської служби набула офіційного статусу. Самі ж душпастирі стали соціально захищеними, що й надало впевненості їм у капеланській службі, в тому числі під час активної фази бойових дій.

Ключові слова: капелан, ЗС України, душпастирська служба, капеланство, АТО/ООС.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Після восьмирічної війни на східних теренах нашої держави, Російська Федерація розпочала повномасштабне вторгнення в Україну. Як і з початком війни у 2014 році, так і сьогодні військові капелани знаходяться поруч із бійцями. Душпастири разом із воїнами знаходяться на передовій та всебічно підтримують їх. Сьогодні вони і надалі продовжують свою волонтерську діяльність та допомагають війську. Дослідження діяльності військових настоятелів є актуальною

Долганова Маріанна Володимирівна, ад'юнкт штатний науково-організаційного відділу, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

Чобіт Іванна Романівна, доктор філософії, науковий співробітник науково-дослідної лабораторії (проблем інформаційно-психологічного протистояння) Інституту морально-психологічного забезпечення, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

© Долганова М.В., Чобіт І.Р., 2022

проблемою військової історії, адже душпастирі служать сильною опорою для збереження належного морального духу воїнів.

Метою статті є аналіз особливості діяльності військових капеланів у ЗС України з початком російської агресії у 2014 році до повномасштабного вторгнення на мирні території України 24 лютого 2022 року.

Постановка проблеми та стан її дослідження. Упродовж останніх років питання військового капеланства досліджується багатьма науковцями. Вітчизняні дослідники вже звертали увагу на проблематику військового капеланства в Україні. Зокрема значну пізнавальну цінність мають праці Ю. Буракова та О. Томчука. Автори наголошують що Інститут військового капеланства для ЗС України виник із волонтерської душпастирської служби. Причиною цьому, звісно ж була збройна агресія Росії, яка сьогодні переросла у повномасштабну війну проти України. (Бураков, Томчук. 2021). Досить багатий історичний матеріал щодо діяльності капеланів-волонтерів має колективна праця Інституту Українознавства імені Івана Крип'якевича «Про гідність. Волонтерський рух в Україні 2013-2017 років», (Аркуша, Литвин. 2018: 271-296). Чималий внесок у дослідження та висвітлення проблеми нормативно правового врегулювання душпастирської опіки зробила Л. Владиченко, автор висвітлила проблеми військово-релігійних інституції з початку 1992 по сьогодні (Владиченко. 2014). Привертає увагу праця Ю. Кривенка, у якій автор наголошує про важливість нормативного врегулювання та у необхідності капелана у війську. (Кривенко. 2014: 91-98). Слід згадати й праці мемуарного характеру одного із перших представників-капеланів отця Андрія Зелінського, в яких він описує власний досвід душпастирської служби (Зелінський. 2015, 2016, 2021). Особливо цінною є колективна робота Українського інституту національної пам'яті «Капелани на службі Богу і Україні». Книга містить спогади військових капеланів різних конфесій, які від початку війни на Сході України здійснили душпастирське служіння серед українських воїнів (Ковтунович, Привалко. 2019). Проте особливості діяльності капеланів упродовж АТО/ООС та особливо під час повномасштабного вторгнення російської федерації 24 лютого 2022 року висвітлено не повністю.

Виклад основного матеріалу. Капеланство української армії має свою давню історію. Його провідна роль особливо проявлялась у козацькому війську (Апонович. 1991). Своє душпастирське

служіння несли капелани у легіоні Українських січових стрільців (УСС) (Довбня. 2002), у часи Наддніпрянщини під час визвольних змагань 1917-1921 рр. (Пащевський. 1936). Чималий досвід показали панотці у час правління гетьмана Павла Скоропадського (Історія українського війська. 1992). Варто згадати і військове духовенство Армії Української Народної Республіки (УНР) (Довбня. 2002), польових духовників Української галицької армії (УГА) (Лебедович. 1963), душпастирів української дивізії Галичина (Верига. 2002), капеланів Української Повстанської Армії(УПА) (Бугаєнко. 2000). Служба військового капеланства в Україні має свою велику історію.

З 1991 року до 2014 року проходив процес становлення капеланства у незалежній Україні. Цей період можна назвати етапом налагодження відносин між релігійними організаціями, церквами та ЗС України (Филипчук. 2015).

Новий етап відродження капеланського руху у ЗС України розпочався у 2014 році, коли Російська Федерація розпочала війну проти України. Поруч з військовими були священнослужителі, які опинилися в районі бойових дій. Тоді ж почало конституюватися питання щодо справедливого соціального захисту військових настоятелів під час своєї діяльності (Чобім, Харук. 2015: 124 – 125).

Свою душпастирську опіку військові настоятелі почали із волонтерського руху. Волонтерська душпастирська допомога відіграла одну з ключових ролей у створенні інституту військового капеланства для ЗС України. Священнослужителі різних конфесій виявили активну громадянську позицію через волонтерське служіння, яке почало діяти на Майдані під час Революції Гідності. Діє воно і зараз, під час бойових подій на окупованих російськими військами територіях (Томчук. 2017: 121 – 128).

Військові настоятелі організовують при храмах пункти прийому пожертв, беруть активну участь у різноманітних волонтерських організаціях. З початком війни сотні священників-волонтерів разом із тисячами військових вирушили захищати свою державу (Томчук. 2017: 121 – 128).

Першими поїхали на війну у 2014 році капелани, які почали своє душпастирське служіння ще на Майдані. Вони масово їздили з гуманітарною допомогою з усієї країни. Настоятелі везли все, що було необхідно для воїнів: продукти, одяг, медикаменти,

амуніцію. Передавали туди техніку як легкову так, і вантажну (Аркуша, Литвин. 2018: 8 – 21).

Найчисельнішою групою серед конфесій у військовому капеланстві у ЗС України є представники Православної церкви України (ПЦУ). Другою за чисельністю є Українська греко-католицька церква (УГКЦ), після неї Римо-Католицька церква (РКЦ), далі Українська християнська Євангельська церква (УХЄЦ) та служителі протестантських церков (Ковтунович, Небесна. 2019)

До прикладу, своїм капеланським досвідом ділиться отець Михайло Бучак – головний військовий капелан ПЦУ у Волинській області. Служить капеланом з 2014 року і до сьогодні. Працював з бійцями батальйону «Айдар», 5-ю батальйонно-тактичною групою, 81-ю окремою аеромобільною бригадою, 51(14)-ю та 92-ю окремими механізованими бригадами. Своє душпастирське служіння о. Михайло почав з Майдану. Спочатку було волонтерство, перші бронжилети, одяг, рації, автомобілі, все що було необхідно хлопцям. У своїх спогадах о. Михайло згадує: *«Війна об'єднала всіх. Коли мене запитують: «Кого всіх?» – я кажу: «Тих, у кого українське серце, не українська мова, не обов'язково прапор через груди чи ще щось, а українське серце. Якщо серце синьо-жовте – значить, це українець, і він зробить усе що необхідно»* (Т. Ковтунович, Т. Небесна. 2019: 42-57).

Зі спогадів отця Михайла важливо сказати, що поняття як «військового капелана» у 2014 році ще не звучало, тоді були просто священники – волонтери, які допомагали, підтримували та духовно збагачували наших воїнів. *«Війна нам, капеланам, показала, наскільки прекрасні українські хлопці-воїни. Я дякую Богу, що належу до такої елітної нації як українці. Я вважав і вважатиму що Україна – це другий Єрусалим»* говорить отець Михайло (Т. Ковтунович, Т. Небесна. 2019: 48).

Сьогодні військовий настоятель продовжує виконувати свій душпастирський обов'язок, він допомагає та підтримує бійців, тісно працює з волонтерами та друзями – капеланами, аби забезпечити наших воїнів усім необхідним. Військовий настоятель і надалі продовжує волонтерську справу, з якої, як згадувалось раніше, все починалося : *«Ця війна не підпадає під жодну категорію війн. Чому? Тому що в даному випадку є не тільки війна двох народів: російського і українського. В даному випадку Україна захищає не тільки Європу і весь світ, як захищала від*

набігів чи то половців, чи монголо-татар, нині в Україні відбувається війна Бога і диявола, війна світла і темряви. Хоча жертв війни, у тому числі і інформаційної, буде багато, з неї маємо вийти світочем», – стверджує душпастир («Духовна абетка» життя у нових реаліях. Інтерв'ю з М. Бучаком)

Одним із перших представників УГКЦ був військовий капелан Андрій Зелінський. Отець Андрій був першим капеланом при штабі АТО у червні-липні 2014 року та при штабі сектору «С» у січні 2015 року. Свою капеланську службу здійснював в підрозділах 93-ї окремої механізованої бригади «Холодний Яр», 25-ї окремої Дніпропетровської повітрянодесантної бригади, 72-ї окремої механізованої бригади імені Чорних Запорозжців, 122-го окремого аеромобільного батальйону, 131-го окремого розвідувального батальйону, 501-го окремого батальйону морської піхоти, був першим штатним капеланом 36-ї окремої бригади морської піхоти імені контр-адмірала Михайла Білинського, бійці якої під час повномасштабного вторгнення героїчно захищали місто Маріуполь. На сьогодні отець Андрій є заступником керівника департаменту військового капеланства патріаршої курії УГКЦ, член наглядової ради новоутвореного державного Українського ветеранського фонду, який було створено 1 січня 2022 року. До складу наглядової ради новоствореної установи ввійшли по три представники від Міністерства ветеранів і громадських організацій і три іноземці. Отець Андрій Зелінський представляє громадську організацію «Життя після війни». *«Наше майбутнє сьогодні в руках захисників України. Український ветеранський фонд має допомогти українському суспільству не забути про це завтра. У людських серцях війни тривають значно довше, ніж на полі бою. Фонд може стати якісним інституційним механізмом для забезпечення тотальної перемоги – у серці ветерана та в повоєнному українському суспільстві. Моя роль у фонді – сприяти тому, аби наша перемога таки стала тотальною», – зазначає військовий настоятель (Священника УГКЦ обрано членом наглядової ради Українського ветеранського фонду. 2022).*

Олександр Коцюр – капелан Римо-Католицької Церкви. Отець Олександр працював з бійцями 93-ї окремої механізованої бригади «Холодний Яр», 128-ї окремої гірсько-штурмової закарпатської бригади, добровольчого батальйону «Донбас», 1-го батальйону оперативного призначення НГУ імені Сергія Кульчицького.

На думку отця Олександра все почалося з Майдану, саме він покликав до життя такі два явища, як волонтерство та солідарність. *«А взагалі сама ідея військового капеланства – це проста але дуже важлива річ. Це не дати людині, яка перебуває на війні, перестати любити. Не допустити, щоб вона перестала любити. І тому ти є там. Щоб вони переоцінили своє ставлення до різних речей, переглянули кожен свою ієрархію цінностей»*, – розповідає військовий настоятель (Т. Ковтунович, Т. Небесна. 2019: 48).

Варто згадати і представників інших релігійних організацій, до прикладу: Бориса Пушкаля – пастиря-равина Житомирської Єврейської месіанської общини, Василя Хіміча – пастиря-капелана Всеукраїнського союзу церков Євангельських християн-баптистів, Андрія Полухіна – капелана Всеукраїнського союзу церков Євангельських християн-баптистів, Олександра Андріяшинка – військового капелана християнської Євангельської церкви «Церква Голгофи», Сергія Путіліна – імама, голови мусульманської релігійної громади «Милість» та багато інших представників релігійної спільноти. Всі вони від початку війни в Україні здійснювали душпастирське служіння серед українських воїнів. Вони проходили з бійцями через усі випробування та труднощі армійського життя (Т. Ковтунович, Т. Небесна. 2019: 48).

Упродовж 2014 – 2015 років діяльність військових капеланів набула найбільш масового характеру, адже саме в цей період була фаза найзапекліших боїв на сході України. Тоді ж виникло багато як церковних, так і громадських організацій, що об'єднали священнослужителів різних конфесій навколо єдиної мети – допомоги українському війську.

Досвід проведення АТО/ООС у 2014 – 2015 роках, дав зрозуміти, наскільки важливо створення військового капеланства, як самостійного структурного підрозділу у складі військових формувань (Владиченко. 2014).

У 2016 – 2021 рр. лідери капеланського руху та керівництво держави почали приділяти значну увагу нормативно-правовому врегулюванню. Упродовж цього часу було запроваджено багато законів та законопроектів, аби військове капеланство набуло офіційного статусу.

У 2016 році важливим досягненням було те, що в організаційно-штатну структуру військових частин було введено посади військових капеланів (Міністерство Оборони України – Наказ від

14.12.2016 р. № 685). Тепер вже військові настоятелі офіційно числились у військових частинах. 15 травня 2017 року згідно з Постановою Кабінету Міністрів у всіх бойових частинах та підрозділах ЗС України було затверджено посади військових капеланів (*Кабінет Міністрів Постанова від 15.07.2017 р.*).

Впродовж війни капелани також залучалися на різні типи навчань. До прикладу, 20 листопада 2017 року у Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Сагайдачного були організовані навчальні курси з метою підвищення кваліфікації для військових капеланів ЗС України. На навчаннях були присутні близько 30 представників різних релігійних конфесій. Темою для обговорення була проблематика форм та методів роботи капеланства, настоятелі обговорювали також іноземний досвід роботи, який їм передавали представники королівської служби капеланів Канади (*Навчання капеланів у Львові*). Схожі заходи відбулися у Київській семінарії, в парафіях УГКЦ. Капелани так само обмінювались досвідом своєї пастирської праці в зоні ООС. Такі курси часто відвідує зарубіжна місія капеланів, іноземні інструктори залучені до підготовки представників релігійних конфесій (*У Київській семінарії розпочав діяльність центр душпастирства військовослужбовців Святого архистратига Михаїла*).

Для кращого розуміння та вдосконалення своїх навичок військові настоятелі проходили різні напрямки навчання. До прикладу капелан військової частини 3041 Національної гвардії України отець Юрій Логза успішно завершив курс “FIRST AID PROVIDER COURSE”, який передбачає навчання з надання першої невідкладної медичної допомоги та застосування дефібрилятора в умовах ведення бою на передовій та у повсякденному житті (*Військовий капелан УГКЦ в зоні ООС пройшов курс з надання першої медичної допомоги*). Із початком пандемії COVID-19 було розпочато курс медичного капеланства у межах освітнього проекту, священники УГКЦ та ПЦУ уперше пройшли спеціальний вишкіл для роботи у лікарнях. Метою даного курсу – виступало надання додаткової освіти медичним капеланам. До участі у цій програмі було запрошено 10 священників, які служать у медичних закладах та готові завжди до співпраці. Викладачем курсу був о. Віталій Микитин, якому притаманний чималий досвід роботи в лікарні швидкої допомоги міста

Зальцбурга (*Хто такі медичні капелани і чому їх хочуть ввести у штати лікарень*).

Величезним проривом для військового душпастирства було офіційне затвердження Верховною Радою України «Закон України про військове капеланство» № 1915-IX від 30 листопада 2021 р. Це чітко показало, наскільки важлива робота душпастирів у війську. Закон дозволяє визначити правовий статус та надає можливість забезпечити соціальні гарантії військових капеланів на рівні з військовослужбовцями (*Верховна Рада України – Закон № 1915-IX від 30.11.2021 р.*).

Відповідно до закону служба військового капеланства мала запрацювати з 1 липня 2022 року, але у зв'язку із початком широкомасштабної війни російської федерації виникла термінова необхідність у його чинності. Державний документ був ухвалений Верховною Радою 15 березня 2022 року (*зміни до Закону України № 2131-IX від 15 березня 2022 року*).

24 лютого 2022 року, коли почалась повномасштабна російська агресія, військові священнослужителі масово включилися у волонтерську допомогу Українській Армії. Капелани знову почали працювати по тому самому плану, що і у 2014 році, тільки тепер по усій території держави.

Вони і надалі збирають допомогу для військових, працюють по всіх куточках України. З перших днів війни Департамент військового капеланства Патріаршої курії УГКЦ завдяки напрацьованій мережі військових капеланів організував логістичні центри, які доправляють гуманітарну допомогу для потреб військових та цивільних осіб на прифронтових територіях (*Капеланська допомога УГКЦ. Війна в Україні. Живе телебачення*). Сьогодні діяльність капеланів можна назвати великою командною роботою.

Не відбулося і без трагічних новин. У місті Волноваха, що у Донецькій області, своє життя за волю українського народу віддав військовий капелан ПЦУ – ігумен Платон Моргунов. Він був настоятелем у Свято-Михайлівському Золотоверхому монастирі. Отець Платон воював на Світлодарській дузі, був капеланом у 53-й бригаді (*у Волновасі росіяни вбили військового капелана ПЦУ*).

«Він загинув під час виконання своїх обов'язків. Дуже велика втрата. Порядна та світла людина. Справжній патріот. Отець сам із окупованої Горлівки, і коли умісто прийшли рашисти й запропонували співпрацю, священник відмовився їм служити

та залишив свій прихід. Отець Платон присвятив себе Україні та її захисникам!», – розповідає військово-службовець та товариш отця Платона – Анатолій Штефан («Ми називали його побратимом»:рашисти вбили військового священника на Донеччині).

Трагічно вбили окупанти і священника ПЦУ Мирона Зваричука. Він був розстріляний російськими загарбниками у м. Бучі (*у Бучі російські військові розстріляли священника ПЦУ Мирона Зваричука*). Така ж сама доля спіткала і отця Ростислава Дударенка настоятеля ПЦУ. Він був вбитий від ворожої зброї на блокпосту в Ясногородці Фастівського району Київської області (*на блокпосту неподалік Фастова окупанти вбили священника ПЦУ*).

На жорстокості російські окупанти не зупиняються. Вони вбивають, беруть у полон, катують та звинувачують у незрозумілому шпигунстві.

До прикладу нелегкий шлях довелось пройти капеланам Василю Вирозубу, Леоніду Болгарову та Олександрю Чоккову. Отці потрапили у полон 25 лютого, коли російські окупанти захопили о. Зміїний. Військові настоятелі вирушили на острів з метою пошуково-рятувальної місії, де були захоплені у російський полон (*окупанти взяли в заручники священника ПЦУ*).

Капеланів вдалось звільнити, це сталося при черговому обміну полоненими (*З полону росіян визволили ще 41 людину, серед звільнених є настоятель храму ПЦУ*). Та перебування у полоні далось дуже важко. Душпастирів били, принижували, звинувачували у шпигунстві, наполягали аби отці перейшли на російську сторону. «Тебе б'ють, бо ти українець...» ділиться пережитим капелан Олександр Чокол (*пережити полон росіян та повернутися додому – розповідь капелана Олександра Чокова*). Та попри все військові настоятелі знову довели свою любов до українського народу, свою непохитність та волю бути поруч з українськими бійцями.

Висновки: Підсумувавши вищевикладене, проаналізувавши особливості діяльності військових капеланів у ЗС України з початку російської агресії у 2014 та під час повномасштабного вторгнення російської федерації 24 лютого 2022 року, під креслюємо, що військове душпастирство пройшло складний процес аби показати свою важливість в українському війську.

Діяльність капеланів у 2014 – 2015 роках стало одним із важливих факторів у становленні капеланського руху. Саме

досвід цього періоду дав зрозуміти наскільки є важливим створення військового капеланства як самостійного структурного підрозділу в українському війську. Особливості діяльності цього періоду було те, що капелани працювали на волонтерських засадах.

Упродовж 2016–2021 роках значна увага приділялась нормативно-правовому врегулюванню капеланської служби у ЗС України. Особливістю капеланської служби цього періоду стало те, що у другій половині 2016 року посади капеланів почали вводити у організаційно-штатні розписи військових частин. Аби капелани набули офіційного статусу та були соціально захищені, було прийнято ряд наказів, постанов та близько десяти законопроектів.

30 листопада 2021 року Президентом України був підписаний «Закон про військове капеланство», що стало певним проривом в історії військового капеланства. Закон передбачає різні ранги капеланів з відповідними рівнями відповідальності: батальйону, бригади тощо. Військові настоятелі матимуть звання військово-службовців офіцерського складу, приміром, «капітан капеланської служби». Це і є особливістю капеланства даного періоду.

Упродовж 2014 – 2022 рр. капеланська служба пройшла етапи зародження, становлення та розвитку. Упродовж цих етапів капелани завжди були пліч-о-пліч із бійцями на полі бою, чим підтримували бойовий дух військовослужбовців під час виконання бойових завдань.

Використані посилання

«Про службу військового капеланства» Закон України від 30 листопада 2021 р. № 1915-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1915-20#Text> [Дата звернення: 18 лютого 2022 р.].

«Про службу військового капеланства». Про внесення зміни до розділу IV «Прикінцеві положення» Закону України від 15 березня 2022 р. № 1915-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2131-20#Text> [Дата звернення: 17 квітня 2022 р.].

«Про затвердження Положення про службу військового духовенства (капеланську службу) у ЗС України». Наказ Міністерства оборони України від 14 грудня 2016 р. № 685. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0010-17#Text> [Дата звернення: 17 квітня 2022 р.].

Апанович О. (1991). Розповіді про Запорізьких козаків. Київ, С. 213.

Аркуш О., Литвин М. (2018). Про гідність. Волонтерський рух в Україні 2013-2017рр. Львів: НАН України, інститут Українознавства імені Івана Крип'якевича, С. 271296.

Бугаєнко В. (2000). Патріотично-виховна робота серед воїнів УПА. Історія слов'янських народів: актуальні проблеми дослідження. Київ, Вип. №6, С. 232–234.

Бураков Ю., Томчук О. (2021). Відродження капеланства в сучасному українському війську. Військово-науковий вісник. Вип. №36, С. 3135. URL: <http://vnp.asv.gov.ua/article/view/243901> [Дата звернення: 17 квітня 2022 р.].

Верига В. (2002). Слідами батьків: нариси історії 30-го полку дивізії «Галичина» Української Національної Армії. Львів, С. 246.

Владиченко Л. (2014). Досвід утравдження військового священства (капеланства) у Збройних Силах України. С. 180185. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Skhid_2014_1_34 [Дата звернення: 01 травня 2022 р.].

Військовий капелан УГКЦ в зоні ООС пройшов курс з надання першої медичної допомоги. URL: <https://www.kapelanstvo.ugcc.ua/viyskovyy-kapelan-uhkts-v-zoni-oos-proyshov-kurs-z-nadannia-pershoi-medychnoi-dopomohy/> [Дата звернення: 02 лютого 2022 р.].

Довбня В. (2002). Січові Стрільці київського формування у визвольних змаганнях 1917–1920 років. Київ, С. 115 – 220.

«Духовна абетка»: життя у нових реаліях (2022). Інтерв'ю з Михайлом Буцаком. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=agKc9tuiuEQ> [Дата звернення: 15 травня 2022 р.].

З полону росіян визволили ще 41 людину, серед звільнених є настоятель храму ПЦУ (2022). URL: <https://censor.net/ua/n3339497> [Дата звернення: 07 травня 2022 р.].

Зелінський А. (2017). Моя мандрівка у країну морпіхів. Львів, С. 200.

Зелінський А. (2016). На ріках Вавилонських. Кілька думок про повернення. Львів, С. 96

Зелінський А. (2015). Соняхи. Духовність на час війни. Львів, С. 128.

Капеланська допомога УГКЦ. Війна в Україні (2022). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=WsTLTJ4aIo> [Дата звернення: 28 лютого 2022 р.].

Ковтунович Т., Привалко Т. (2019). Капелани на службі Богу і Україні.. Київ: Український інститут національної пам'яті, С. 424.

Кривенко Ю. (2014). Діяльність військових капеланів за Законодавством України. Прикарпатський юридичний вісник. Вип. №3. URL: http://www.pjv.puoua.od.ua/v3_2014/09.pdf [Дата звернення: 07 травня 2022 р.].

Лебедович І. (1963). Полеві духовники Української Галицької Армії. Вінніпег, С. 326.

На блок-посту неподалік Фастова окупанти вбили священника ПЦУ. URL: https://lb.ua/society/2022/03/07/508410_blokpostu_nepodalik_fastova.html [Дата звернення: 07 березня 2022 р.].

Навчання капеланів у Львові. URL: <https://www.baptyst.com/navchannya-kapelaniv-u-lvovi/> [Дата звернення: 22 березня 2022 р.].

Окупанти взяли в заручники священника ПЦУ. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/okupanti-vzyali-v-zaruchniki-svyaschennika-pcu-1991482.html> [Дата звернення: 28 лютого 2022 р.].

Пашевський П. (1936). Участь українського військового духовенства в боротьбі за визволення України. С. 327–330.

Пережити полон росіян та повернутися додому – розповідь капелана Олександра Чокова. URL: https://www.youtube.com/watch?v=EHAIeIER_rE [Дата звернення: 02 травня 2022 р.].

Священника УГКЦ обрано членом наглядової ради Українського ветеранського фонду.

URL: http://news.ugcc.ua/news/svyashchennika_ugkts_obrano_chlenom_naglyadovoi_radi_derzhavnogo_ukrainskogo_veteranskogo_fondu_96189.html [Дата звернення: 22 березня 2022 р.].

Томчук А. (2017). Душпастирська служба в зоні АТО серед військово-службовців Збройних Сил України та волонтерів. Українське військо сучасність та історична ретроспектива: зб. мат. II Всеукраїнської наук.-практ. конф.

У Бучі російські військові розстріляли священника ПЦУ Мирона Зваричука. Його впізнали на Пасху (2022). URL: https://lb.ua/society/2022/04/29/515197_buchi_rosiyski_viyskovi.html [Дата звернення: 29 квітня 2022 р.].

У Київській семінарії розпочав діяльність центр душ пастирства військовослужбовців Святого архистратига Михаїла. URL: http://news.ugcc.ua/news/u_kiivsk%D1%96y_sem%D1%96nar%D1%96i_rozpocha [Дата звернення: 02 лютого 2022 р.].

Филипчук С. (2015) Досвід капеланства в зоні АТО. Історичне релігієзнавство. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/3952/1/16.pdf> [Дата звернення: 07 травня 2022 р.].

Хто такі медичні капелани і чому їх хочуть ввести у штати лікарень. URL: https://tvomisto.tv/exclusive/hto_taki_medychni_kapelany_i_chomu_ih_hochut_vvesty_u_shtaty_likaren_117208.html [Дата звернення: 02 лютого 2022 р.].

Харук А., Чобіт І. (2015). Роль і місце військового капеланства у зоні Антитерористичної операції. Управлінські, правові та економічні аспекти забезпечення безпеки життєдіяльності населення і територій: зб. тез міжвузівської наук.-практ. конф. Львів: ЛДУ БЖД, С. 124-125.

References

«On the service of military chaplaincy» Law of Ukraine of November 30, 2021 № 1915-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1915-20#Text> [Accessed February 18, 2022].

«On the service of the military chaplaincy» On Amendments to Section IV «Final Provisions» of the Law of Ukraine of March 15, 2022 № 1915-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2131-20#Text> [Accessed April 17, 2022].

«On approval of the Regulations on the service of the military clergy (chaplaincy) in the Armed Forces of Ukraine» Order of the Ministry of Defense of Ukraine of December 14, 2016 № 685. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z010-17#Text> [Accessed April 17, 2022].

Apanovich O. (1991). Stories about the Zaporozhian Cossacks. Kyiv, P. 213.

Arkush O., Lytvyn M. On dignity. Volunteer movement in Ukraine 2013–2017. Lviv: National Academy of Sciences of Ukraine, Ivan Krypyakevych Institute of Ukrainian Studies, P. 271–296.

Bugaenko V. (2000). Patriotic and educational work among UPA soldiers. History of Slavic peoples: current research problems. Kyiv, Vol. 6, 232–234 pp.

Burakov Yu., Tomchuk O. (2021). Revival of chaplaincy in the modern Ukrainian army. Military-Scientific Collection. Vol. 36, 31–35 pp. URL: <http://vnnv.asv.gov.ua/article/view/243901> [Accessed April 17, 2022].

Veryga V. (2002). In the footsteps of parents: essays on the history of the 30-th Regiment of the Galicia Division of the Ukrainian National Army. Lviv, P. 246.

Vladichenko L. (2014). Experience in introducing military priesthood (chaplaincy) in the Armed Forces of Ukraine. P. 180–185. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Skhid_2014_1_34 [Accessed April 01, 2022].

The military chaplain of the UGCC in the environmental protection zone took a first aid course. URL: <https://www.kapelanstvo.ugcc.ua/viyskovyy-kapelan-uhkts-v-zoni-oos-proyshiv-kurs-z-nadannia-pershoi-medychnoi-dopomohy/> [Accessed February 02, 2022].

Dovbnya V. (2002). Sich Riflemen of the Kyiv formation in the liberation struggles of 1917–1920. Kyiv, P. 115–220.

«Spiritual alphabet»: life in new realities (2022). Interview with Mykhailo Buchak. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=agKc9tuinEQ> [Accessed May 15, 2022].

Another 41 people were released from Russian captivity, including the rector of the PCU church (2022). URL: <https://censor.net/en/n3339497> [Accessed May 07, 2022].

Zelinsky A. (2017). My trip to the country of the Marines. Lviv, P. 200.

Zelinsky A. (2016). On the rivers of Babylon. A few thoughts on returning. Lviv, P. 96

Zelinsky A. (2015). Sunflowers. Spirituality during the war. Lviv, P.128.

Chaplaincy of the UGCC. The war in Ukraine. Live television (2022). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Ws5TLTJ4aIo> [Accessed February 28, 2022].

Kovtunovich T., Privalko T. (2019). Chaplains in the service of God and Ukraine. Kyiv: Ukrainian Institute of National Memory, P. 424.

Krivenko Yu. (2014). Activities of military chaplains under the legislation of Ukraine. Prykarpattia Legal Bulletin. Vol. 3. URL: http://www.pjv.nouua.od.ua/v3_2014/09.pdf [Accessed May 07, 2022].

Lebedovich I. (1963). Field clergymen of the Ukrainian Galician Army. Winnipeg, P. 326.

The occupiers killed a PCU priest at a checkpoint near Fastiv. URL: https://lb.ua/society/2022/03/07/508410_blokpostu_nepodalik_fastova.html [Accessed March 07, 2022].

Training of chaplains in Lviv. URL: <https://www.baptyst.com/navchannya-kapelaniv-u-lvovi/> [Accessed March 22, 2022].

The occupiers took a PCC priest hostage. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/okupanti-vzyali-v-zaruchniki-svyashchennika-pcu-1991482.html> [Accessed February 28, 2022].

Pashchevsky P. (1936). Participation of the Ukrainian military clergy in the struggle for the liberation of Ukraine. 327–330 pp.

Survive the captivity of the Russians and return home – the story of Chaplain Alexander Chokov. URL: https://www.youtube.com/watch?v=EHAiEiER_rE [Accessed May 02, 2022].

The UGCC priest was elected a member of the supervisory board of the Ukrainian Veterans Fund.

URL: http://news.ugcc.ua/news/svyashchennika_ugkts_obrano_chlenom_naglyadovoi_radi_derzhavnogo_ukrainskogo_veteranskogo_fondu_96189.html [Accessed March 22, 2022].

Tomchuk A. (2017). Pastoral service in the anti-terrorist operation zone among servicemen of the Armed Forces of Ukraine and volunteers. Ukrainian army modernity and historical retrospective: proceedings of the II All-Ukrainian Scientific-Practical Conference.

In Bucha, the Russian military shot and killed Miron Zvarychuk, a PCU priest. He was recognized at Easter.

URL: https://lb.ua/society/2022/04/29/515197_buchi_rosiyski_viyskovi.html [Accessed April 29, 2022].

The Center for the Pastoral Care of Soldiers of St. Michael the Archangel has opened at the Kyiv Seminary.

URL: http://news.ugcc.ua/news/u_kiivsk%D1%96y_sem%D1%96nar%D1%96i_rozp_ochav_d%D1%96yaln%D1%96st_tsentr_dushpastirstva_v%D1%96yskovosluzhbovts%D1%96v_sv_arhilast [Accessed February 28, 2022].

Filipchuk S. (2015). Experience of chaplaincy in the anti-terrorist operation zone. Historical Religious Studies. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/3952/1/16.pdf> [Accessed March 22, 2022].

Who are the medical chaplains and why do they want to introduce them to hospital staffs? URL: https://voemisto.tv/exclusive/hto_taki_medychni_kapelany_i_chomu_ih_hochut_vvesty_u_shtaty_likaren_117208.html [Accessed February 02, 2022].

Haruk A., Chobit I. (2015). The role and place of the military chaplaincy in the Anti-Terrorist Operation Zone. Proceedings of the scientific-practical conference. 124-125 pp.

Dolganova M., Chobit I.

PECULIARITIES OF THE ACTIVITY OF MILITARY CHAPALS DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR (2014-2022).

The article analyzes the development and functioning of the chaplaincy with the beginning of the Russian aggression in 2014 during the Joint Forces Anti-Terrorist Operation (ATO / JFO) and during the full-scale invasion of the Russian Federation on February 24, 2022. It is emphasized that armed aggression in the East Ukraine in 2014, became a driving force in the development of military chaplaincy. The chaplains began their active work on a volunteer basis. It was established that an important aspect in the development of military chaplaincy was the experience of serving military superiors in the ATO / JFO, which once again proves its importance after Russia's attack on peaceful territories of Ukraine on February 24, 2022. It is analyzed that pastoral care in the Armed Forces (hereinafter – Armed Forces) of Ukraine has undergone a complex process of formation, until the legislative standardization of the chaplaincy service has acquired official status. The pastors themselves became socially protected, which gave them confidence in the chaplaincy, including during the active phase of hostilities.

After the eight-year war in the eastern part of our country, the Russian Federation launched a full-scale offensive on the peaceful territories of Ukraine. As with the start of the war in 2014, military chaplains are close to the fighters today. The pastors, together with the soldiers, are at the forefront and fully support them. Today, they continue to volunteer and help the military.

The study of the activities of military superiors is a topical issue in military history, as pastors are a strong support for maintaining the proper morale of soldiers.

In recent years, the issue of military chaplaincy has been studied by many scholars. Domestic researchers have already drawn attention to the issue of military chaplaincy in Ukraine. In particular, the works of Yu. Burakov and O. Tomchuk have

significant cognitive value. The authors emphasize that the Institute of Military Chaplaincy for the Armed Forces of Ukraine originated from the volunteer pastoral service. The reason for this, of course, was Russia's armed aggression, which today has escalated into a full-scale war against Ukraine (Burakov, Tomchuk, 2021).

The collective work of the Ivan Kryp'yakevych Institute of Ukrainian Studies "On Dignity. Volunteer movement in Ukraine in 2013-2017" (Arkusha, Lytvyn. 2018: 271-296). L. Vladichenko made a significant contribution to the study and coverage of the problem of normative legal regulation of pastoral care, the author covered the problems of military-religious institutions from early 1992 to the present (Vladichenko. 2014). The work of Yu. Kryvenko attracts attention, in which the author emphasizes the importance of normative regulation and the need for a chaplain in the army. (Krivenko. 2014: 91-98).

The fundamental works of one of the first chaplains, Father Andriy Zelinsky, should be identified. In his works, the author describes his own experience of pastoral service (Zelinsky. 2015, 2016, 2021). The collective work of the Ukrainian Institute of National Memory "Chaplains in the Service of God and Ukraine" is especially valuable. The book contains memoirs of military chaplains of various denominations, who since the beginning of the war in eastern Ukraine performed pastoral service among Ukrainian soldiers (Kovtunovich, Pryvalko. 2019). However, the peculiarities of the activities of chaplains during the ATO / JFO and especially during the full-scale invasion of the Russian Federation on February 24, 2022 are not fully covered.

Keywords: chaplain, Armed Forces of Ukraine, pastoral service, chaplaincy, ATO / JFO.